

го закона от 29.06.2009 № 141-ФЗ), http://www.consultant.ru/popular/ukrf/10_12.html#p684. Vizitat: 26.01.2014.

9. Noul Cod penal al României. Intrat în vigoare la 1.02.2014. http://www.avocatnet.ro/UserFiles/articleFiles/1391378400_codul%20penal%20actualizat.pdf. Vizitat: 7.04.2014.

10. Уголовное право. Часть общая. Часть особенная. Под редакцией А.С. Михлина. Москва: Юриспруденция, 2000, 400 с.

11. Boroî A. Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a. București: All Beck, 2000, 352 p.

12. Dongoroz V., Fodor I., Kahane S. ș.a. Op. cit.

13. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Sub redacția lui A. Barbăneagră. Chișinău: Centrul de drept al avocaților, 2003, 836 p.

14. Alecu Gh. Drept penal. Partea generală. Constanța: Europolis, 2005, 572 p.

NOȚIUNEA DAUNEI DE MEDIU ȘI A PREJUDICIULUI ECOLOGIC. DELIMITĂRI CONCEPTUALE

Grigore ARDELEAN,

doctorand, lector universitar, Academia „Ștefan cel Mare”

SUMMARY

Quality research of any phenomenon, or process developments, undeniably it is necessary to start with some clarifications of terminology. This rule is also valid in the process study on the concept of „ecological damage”, which in the literature, but also in language practitioners erroneously is used as synonymous with “environmental damage”.

Keywords: environmental damage, responsibility, heritage, legislation

REZUMAT

Calitatea cercetării oricărui fenomen, proces sau evoluții în mod incontestabil se impune să înceapă cu unele clarificări în plan terminologic. Această regulă este valabilă și în procesul studiului realizat asupra noțiunii de „prejudiciu ecologic”, care în literatura de specialitate, dar și în limbajul practicienilor în mod eronat este utilizată ca sinonim cu “dauna de mediu”.

Cuvinte-cheie: daună de mediu, prejudiciu ecologic, patrimoniu, legislație

Introducere. Pentru calitatea și eficiența politicilor și, ulterior, a normelor menite să implementeze politicile ce vizează evaluarea și repararea eficientă a prejudiciului ecologic, în condițiile actuale se cere un efort deosebit din partea doctrinei, considerată a fi generatorul ideilor și mecanismelor destinate aplicării în practică numai după ce vor îmbrăca haina legalității oferite de către legiuitor. O asemenea necesitate se impune începînd cu expunerea cadrului legislativ asupra unor noțiuni ale domeniului pe care-l reglementează, conferind acestora un conținut clar și inconfundabil, capabil de a reprima orice încercare de a fi interpretat în interes meschin și în defavoarea a tot ce se numește „valori de mediu”, indispensabile existenței umane.

Reieșind din constatările de mai sus, credem de cuviință că pentru clarificarea și înlăturarea definitivă a controversei apărute de fiecare dată la definirea noțiunii de “prejudiciu ecologic”, astăzi se cere un nou mod de abordare a problemei, iar ca urmare – conferirea unei noi concepții, alta decît cea expusă în

doctrina și legislația de pînă acum. Anume, noțiunea de *prejudiciu ecologic* trebuie privită distinct de cea a *daunei de mediu*, de pe poziții diferite, adică în primul caz de pe poziția persoanei ca victimă, iar în cel de al doilea – a mediului ca victimă.

Din această perspectivă urmează să se contureze prejudiciul ecologic ca o vătămare adusă persoanei și bunurilor sale, de către mediul degradat, și dauna de mediu caracterizată prin atingerile aduse direct mediului, privite ca fapte obiective. Este evident că, odată cu delimitarea operată între noțiunile de *daună de mediu* și *prejudiciu ecologic*, se va pune capăt discuțiilor interminabile în jurul termenului ce urmează să fie utilizat la definirea efectului vătămător ce se răsfrînge atît asupra factorilor de mediu, cît și asupra persoanei, aceste două fiind utilizate separat, și nu ca sinonime, așa cum se făcea pînă acum.

Rezultate obținute și discuții. Ideea delimitării între prejudiciul ecologic și dauna adusă mediului a fost sesizată în conținutul legislației comunitare, care conferea pro-

cedurii de reparare a prejudiciului adus mediului un regim aparte, distinct de regimul răspunderii civile pentru daune de mediu, aplicat pînă atunci. De fapt, la aceste concluzii s-a ajuns încă în anul 2000, cînd Comisia Europeană a adoptat „Cartea albă privind responsabilitatea de mediu”, care a urmat cu adoptarea, la 24 aprilie, a Directivei 2004/35/CE asupra responsabilității de mediu privind prevenirea și repararea daunelor aduse mediului [1, p. 56-75]. Aceasta din urmă constituie un document important, ce urma să recomande tuturor statelor-membre ale Uniunii Europene armonizarea legislațiilor naționale în materia prevenirii și reparării prejudiciului ecologic.

Cu un an mai tîrziu, legislația României în domeniul protecției mediului, prin adoptarea Ordonanței de urgență nr. 195/2005, începe să pună bazele dezvoltării unui nou concept ce avea să constituie mai tîrziu fundamentul elaborării unor reglementări cu caracter special, menite să confere un regim juridic specific prevenirii și reparării prejudiciului ecologic. Potrivit acestui act [2], prejudiciul înseamnă efectul cuantificabil în cost al daunelor asupra sănătății oamenilor, bunurilor sau mediului, provocat prin poluanți, activități dăunătoare ori dezastre.

În anul 2007, legislația românească, dar și doctrina, odată cu elaborarea și adoptarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 68 care transpune Directiva 2004/35/CE cu privire la răspunderea de mediu cu referire la prevenirea și repararea prejudiciului, prejudiciul este deja definit ca o „schimbare negativă măsurabilă a unei resurse naturale sau o deteriorare măsurabilă a unui serviciu legat de resursele naturale, care pot surveni direct sau indirect”. În acest act normativ, termenului de *daună* este privit ca o atingere nemijlocită adusă factorilor de mediu, lăsînd să se înțeleagă că prejudiciul adus ulterior persoa-

nelor urmează a fi reparat cu aplicarea altor norme, și anume a celor ale răspunderii civile delictuale.

În această ordine a expunerii, urmărind evoluția în definirea noțiunii de *prejudiciu ecologic*, cu toate criticile care i-au fost aduse pînă în anul 2004, observăm că, odată cu clarificarea categoriilor de subiecte cu statut de victime a prejudiciului, situația nu a devenit atît de clară și în plan terminologic. Ne referim aici la faptul că și în prezent, atunci cînd se vorbește despre vătămările aduse mediului, persoanelor și bunurilor acestora, continuă să se utilizeze termenul de „daună ecologică” în același context cu termenul de „prejudiciu ecologic”, fiind astfel considerate drept sinonime. Evident că soluționarea acestei divergențe a fost pusă pe seama doctrinei, care de ceva timp se străduiește să demonstreze că termenul de *daună* și cel de *prejudiciu*, în materie de mediu, desemnează noțiuni diferite, prin urmare aceste două stau în capul a două regimuri diferite de reglementare a normelor ce asigură repararea lor.

După cum se afirmă, pe bună dreptate, în doctrina românească [8, p. 241], categoriile clasice ale răspunderii și reparării daunelor nu pot lua în calcul prejudiciile de mediu, prin natura lor individuale și colective, subiective și obiective, actuale ori viitoare, temporare sau durabile, unele încă nenumite din punct de vedere juridic ori dificil măsurabile. De aceea, configurarea și consacrarea unei categorii specifice și speciale de *daună* și *prejudiciu ecologic* se impuneau cu acuitate. Potrivit aceluiași autor [9, p. 18], această inițiativă se întemeiază pe o moștenire a dreptului roman, în care se întâlnește termenul de *damnum*, care însemna simpla leziune și care dădea dreptul la repararea consecințelor pecuniare ale atingerii, fără ca aceasta să fie încă desemnată prin *praejudicium*. Cu toate că istoria dreptului cunoaște demult despre această delimitare,

în materie de mediu, relativ recent doctrina încearcă în a distinge între dauna ecologică și prejudiciul ecologic după modelul respectiv. Autorul indicat, abordînd aspectul cronologic al evenimentelor, ajunge la concluzia că dauna precedă în mod necesar prejudiciul. Nu poate exista prejudiciu fără daună, dar în mod invers e posibil. Din acest context desprindem ideea că dauna este condiția necesară declanșării unui prejudiciu.

Într-adevăr, dacă e să privim realitatea cu care astăzi se confruntă mediul, atunci îl putem compara cu un filtru care nu mai funcționează, materia din care este alcătuită a devenit atît de ciuruită și transparentă, încît nu mai este în stare să rețină nici cea mai mică impuritate, iar ținta spre care se îndreaptă efectele negative ale activității umane o constituie însuși omul. O situație similară bumerangului, numai că acesta nu se întoarce asupra celui ce l-a aruncat, ci asupra ecosistemului în care își are existența întreaga umanitate. Anume acest considerent a determinat doctrina, iar ulterior și cadrul juridic, să creeze un mecanism care ar permite repararea acestui „filtru” (mediul natural) încă în faza în care efectul vătămător are statut de daună, excluzînd posibilitatea de a cauza mai departe un prejudiciu la adresa persoanei și bunurilor sale.

Actualmente, și în literatura civilă de specialitate se încearcă a pune bazele unei delimitări conceptuale la nivel doctrinar între noțiunile de „pagubă”, „daună” și „prejudiciu”.

Astfel, în doctrină [11, p. 1] se propune ca termenul de *pagubă* să fie folosit doar pentru consecințele civile negative, de natură materială, rezultate din fapte sau acte juridice de orice fel, care se vor repara în bani sau în natură, după caz. În sensul termenului *daună* s-ar înțelege o lezare exclusiv pe plan moral, neevaluabilă pecuniar, dar indemnizabilă în vederea refacerii

onoarei, demnității etc. Termenul *prejudiciu* exprimă vătămări sau alte consecințe lezionare civile, de natură materială, morală sau mixtă, atât în plan fizic, cât și în plan psihic.

Aplicînd această formulă pentru clasificarea vătămarilor de natură ecologică, am putea asimila *dauna adusă mediului* cu *paguba* definită în sens civil, desemnînd astfel consecința negativă asupra mediului, de natură materială, care se va repara în bani sau în natură, după caz (ținînd cont de faptul că vătămarile aduse mediului nu se repară întotdeauna în natură, dar pot fi compensate pecuniar). Termenul de *prejudiciu ecologic*, la rîndul său, poate fi asimilat cu termenul de *prejudiciu civil* și definit în sensul consecințelor lezionare de natură patrimonială sau morală, suportate de persoană în legătură cu un dezastru ecologic care afectează bunurile sale.

Revenind la problema delimitării daunei ecologice de prejudiciu, în literatura de specialitate [7, p. 130], atunci cînd se clasifică prejudiciul ecologic, se referă la *prejudiciu de origine primară* – daunele cauzate valorilor materiale, respectiv îndreptate spre atingerea intereselor patrimoniale ale persoanelor, puțin constă în pierderi în producție, moartea animalelor, distrugerea unor plantații, și au un caracter real, și *prejudiciul de origine secundară* – provocat de paguba de origine primară, fiind rezultatul prejudiciului primar, cauzat mediului înconjurător, și poate apărea sub forma unor pierderi de natură fiziologică, genetică, morală etc. M. Duțu, atunci cînd caracterizează *dauna ecologică*, se referă la atingerea adusă unui patrimoniu colectiv (prejudiciu colectiv), de interes public, deoarece aparține întregii colectivități, fără a putea fi individualizată partea fiecărei persoane, respectiv nici partea din daună suportată de fiecare în parte nu este posibil de stabilit. Autorul

în cauză [6, p. 235], dar și alții, mai utilizează noțiunea de daună ecologică și cu termenul de „prejudiciu ecologic pur”. Însă atunci cînd se referă la *prejudiciu ecologic*, are în vedere dauna individualizată, care a afectat bunurile uneia sau ale mai multor persoane și are o cauză cu caracter ecologic.

În contextul celor analizate mai sus, insistăm să delimităm sub aspect conceptual noțiunea de „prejudiciul ecologic” utilizată pînă în prezent ca sinonim cu cea de „daună ecologică”, în *daună de mediu*, privită ca o vătămare directă a factorilor de mediu, fără repercusiuni asupra persoanei, și *prejudiciu ecologic*, ca daună adusă indirect persoanei și bunurilor sale prin intermediul mediului poluat. Argumentul nostru se fondează pe noțiunea actuală a prejudiciului definit de legislația civilă, revenind la ideea că noțiunea de „prejudiciul ecologic” este inspirată în mare parte din noțiunea de „prejudiciu civil”.

Astfel, în art. 14 alin. 2 din Codul civil se menționează că prejudiciul constituie cheltuielile pe care persoana lezată într-un drept al ei le-a suportat sau urmează să le suporte la restabilirea dreptului încălcat, pierderea sau deteriorarea bunurilor sale, precum și beneficiul neobținut prin încălcarea dreptului. Încercînd să adaptăm pe rînd noțiunea de „daună de mediu”, iar ulterior pe cea de „prejudiciu ecologic” la noțiunea de „prejudiciu” expusă în legislația civilă, am constatat că ultima nu coincide nici din punct de vedere semantic și nici din punctul de vedere al caracterelor sale cu noțiunea de *daună de mediu*, cel puțin din trei considerente:

1. Dauna de mediu (adusă mediului) nu poate fi restabilită în natură în forma și în conținutul avut pînă la degradare, ca în cazul prejudiciului civil (de ex., deteriorarea unui automobil), aceasta poate doar să fie compensată pecuniar.

2. Sintagma „pierderea sau de-

teriorarea bunurilor sale” nu poate fi atribuită și noțiunii „daună de mediu”, deoarece mediul ca victimă constituie patrimoniul comun al umanității; prin urmare, bunurile de mediu nu pot fi individualizate și în consecință nu aparțin particularilor. În acest context, factorii de mediu nu constituie bunurile sale.

3. Restabilirea beneficiului neobținut nu este caracteristică sub nicio formă daunei de mediu, deoarece funcția principală a componentelor mediului nu constă în generarea unor beneficii materiale în favoarea persoanei, ci în menținerea unui echilibru ecologic necesar existenței umane.

Așadar, reieșind din comparația realizată, considerăm că noțiunea de „prejudiciu” definită de legislația civilă nu poate fi atribuită noțiunii de „daună de mediu”. Totodată, afirmăm că noțiunii de prejudiciu ecologic îi pot fi atribuite cu succes toate elementele caracteristice prejudiciului civil, în primul rînd pentru că este susceptibil de restabilire integrală (de ex., subsolul unei case care a fost deteriorat prin inundarea cauzată de apele reziduale, provenită din activități industriale), iar ținînd cont de faptul că acestea sînt generatoare de venituri, pentru perioada în care nu și-au îndeplinit funcțiile economice din cauza afectării, poate deschide dreptul la repararea prejudiciului ce constă din venitul ratat.

Evident că în urma exercițiului de asimilare a noțiunii de „prejudiciu ecologic” cu cea de „prejudiciu civil” se creează impresia că acestea sînt absolut identice, prin urmare subordonate aceluiași regim de reglementare, inclusiv în vederea reparării. În această ordine de idei, în scopul evitării unor confuzii, nu întîrziem să venim cu concretizarea că între aceste două noțiuni există o deosebire esențială. Astfel, prejudiciul ecologic, spre deosebire de prejudiciul ordinar (civil), este cauzat persoanei și bunurilor sale de către mediul afectat, iar într-o

altă ipostază poate apărea ca o daună cauzată de persoane direct bunurilor care generează consecințe negative asupra sănătății și bunăstării celui cărui îi aparțin cu titlu de proprietate.

Drept remarcă asupra bunurilor particularilor afectate de mediul poluat, insistăm să ne oprim cu unele precizări mai detaliate, avînd în vedere faptul că o parte din ele îndeplinesc funcții economice pentru proprietar, dar în același timp și funcții ecologice. Cu titlu de exemplu, vom încadra juridic situația în care un camion ce transportă substanțe chimice periculoase s-a răsturnat în grădina unei persoane, respectiv acestea s-au deversat pe terenul ce-i aparține cu drept de proprietate, cazîndu-i un prejudiciu material considerabil. Dacă acest prejudiciu va fi calificat drept unul patrimonial de natura prejudiciului civil, atunci, prin aplicarea normelor răspunderii civile delictuale, persoanei va trebui să i se repare prejudiciul material alcătuit din prejudiciul efectiv (costul producției agricole de pe terenul afectat) și un venit ratat în cazul în care acesta devine nereproductiv.

Însă, aici se cere a se ține cont și de prejudiciul adus sănătății proprietarului, care a inhalat aceste substanțe și urmează să le inhaleze în următorii ani. Aici constatăm că prejudiciul civil i se mai adaugă și o daună de natură ecologică, iar ecuația matematică prin care la prejudiciu se adună și suferința de ordin ecologic este egală cu prejudiciul ecologic. Amintim că acesta este un *prejudiciul ecologic*, și nu o *daună de mediu*, deoarece atingerea este adusă unui bun ce aparține persoanei, bun care, pe lângă funcția sa economică (în calitate de teren), independent de voința omului, este un receptor și emițător al efectului atingerii negative care i s-a adus, astfel îndeplinind în același timp și o funcție ecologică (în calitate de sol). Evident, din punct de vedere juridic, între sol și teren

există o deosebire întrucipată în regimurile juridice diferite de reglementare, însă calitatea sa naturală nu implică și o diferență în planul funcțiilor pe care le îndeplinesc ambele în cadrul ecosistemului natural în care își are existența și omul. Opinia noastră este confirmată și de unii autori atunci cînd se expun asupra particularității prejudiciului ecologic din perspectiva direcției duble de acțiune pe care o manifestă: economică și ecologică [5, p. 200].

Din aceste constatări desprindem ideea că prejudiciul ecologic comportă unele particularități și în materie de reparare, unde normele răspunderii civile delictuale nu sînt suficiente pentru a asigura o reparație adecvată și deplină a prejudiciului suportat în complexitatea sa. Pe lângă normele răspunderii civile se cere și aplicarea unor norme specifice dreptului mediului sub aspectul izolării, refacerii, compensării și readucerii bunului proprietarului la paramentrii funcționali de pînă la cauzarea daunei, iar în cazul dat funcția bunului afectat este dublă – cea economică și cea ecologică. Prin urmare, fapta descrisă în exemplul dat nu constituie un “prejudiciu curat civil”, ci un *prejudiciu ecologic*, deși urmează a fi reparat prin aplicarea aceluiași norme ale răspunderii civile delictuale; iar în unele cazuri particulare, pentru repararea eficientă a prejudiciului ecologic se poate apela și la unele norme specifice răspunderii de mediu.

Prin această analiză intenționăm să arătăm consecutivitatea consecințelor între fapta omului și efectele negative aduse acestuia prin intermediul mediului, sau, așa cum se exprima R. Drago, dauna cauzată persoanelor ori lucrurilor de mediu în care acestea trăiesc [4, p. 457]. Cu alte cuvinte, constituie *prejudiciu ecologic* cazul în care bunului persoanei i s-a adus un prejudiciu, iar acesta, datorită funcțiilor sale “ecologice” (bun de mediu), gene-

rează consecințe negative asupra vieții și sănătății persoanei.

În lumina celor clarificate mai sus, considerăm necesar să realizăm o delimitare și între noțiunea de *prejudiciu ecologic* și cea de *daună de mediu*, mai fiind denumit în literatura de specialitate “prejudiciu ecologic pur” sau “prejudiciu colectiv”. Fundamentarea acestei delimitări pornește de la ideea că *prejudiciul ecologic* constituie o daună adusă indirect persoanei și bunurilor sale prin intermediul mediului poluat, iar *dauna de mediu* reprezintă o vătămare directă a factorilor de mediu, fără repercusiuni asupra persoanei și bunurilor sale.

Totodată, anterior expunerii asupra reperelor de delimitare între dauna de mediu și prejudiciul ecologic, este necesar să arătăm și asemănările dintre aceste două, care sînt destul de numeroase, dar în același timp tot atît de insuficiente pentru a se opune unei delimitări clare.

Deci, în literatura de specialitate [3, p. 97-105], prin caracterizarea paralelă a daunei de mediu și a daunei civile rezultate din dauna de mediu (*prejudiciul ecologic*), sesizăm un șir de trăsături comune ce leagă aceste noțiuni, cum ar fi: actul poluator în calitate de cauză a daunei de mediu, iar pe cale de consecință – și a prejudiciului ecologic, modalități de manifestare în timp, posibilitatea previziunii, natura faptelor și actelor săvîrșite, precum și modul de săvîrșire.

Vom încerca să aducem unele dovezi în argumentarea distincției dintre *dauna de mediu* și *prejudiciul ecologic*, cu luarea în considerare a următoarelor criterii:

- *Victima daunelor cauzate prin acte de poluare.* Reieșind din faptul că dauna de mediu reprezintă rezultatul unei vătămări aduse direct factorilor de mediu, spunem că în acest caz *mediul* este victima poluării, iar consecințele care se răsfrîng asupra *persoanei*

și bunurilor sale o desemnează în calitate de victimă a prejudiciului ecologic cauzat astfel pe cale indirectă. Efectul negativ se transmite fie prin intermediul componentelor de mediu ce poate influența direct condițiile de existență umană, fie prin intermediul bunurilor ce aparțin acesteia de drept, bunuri care pe lângă funcția economică îndeplinesc și o funcție ecologică de natură să conducă efectele negative ale degradării sale direct către persoană. Evident, mediul aici nu are calitatea de victimă în sensul legislației procesuale, în caz contrar apărea problema reprezentării elementelor naturale, cu toate că în dreptul pozitiv al unor state s-a înregistrat o evoluție în acest sens. Se are în vedere aici conținutul art. 71 din Constituția Ecuadorului din 2008, care conferă naturii calitatea de subiect de drept [8, p. 242].

• **Interesul lezat.** Privind factorii de mediu din poziția calității sale de patrimoniu comun al umanității, conferită prin destinația și valoarea sa, ori de câte ori i se aduce o atingere negativă de natură să pună în pericol viața și sănătatea persoanei, constatăm că se lezează un interes public. Prin urmare, amintind trăsăturile definitorii ale daunei de mediu ca vătămare a factorilor de mediu fără repercusiuni asupra persoanei, afirmăm fără pic de îndoială că prin dauna adusă direct mediului se lezează un interes public. De cealaltă parte, considerăm că atâta timp cât prejudiciul ecologic vizează un bun de mediu individualizat în raport cu persoana concretă, se aduce atingere unui drept subiectiv, al avutului privat, iar prin urmare interesul lezat este unul privat, care deschide dreptul la reparație doar subiectului prejudiciat.

• **Condiția manifestării în raport cu prejudiciul civil.** Sub aspectul manifestării unui act poluator în raport cu rezultatul negativ pînă la care se poate ajunge și care în consecință deschide dreptul la

reparații sub imperiul a două regimuri juridice diferite (regimul unei răspunderi de mediu specifice și regimul răspunderii civile delictuale), constituie un alt reper de delimitare între dauna de mediu și prejudiciul ecologic.

În planul caracterizării daunei de mediu sub o asemenea optică, se impune clarificarea împrejurărilor în care dauna de mediu necesită a fi însoțită sau nu de un prejudiciu civil, pentru a deschide dreptul la reparație. Revenind la discuțiile anterioare în care punctam că dauna este condiția necesară prejudiciului sau, cu alte cuvinte, dauna precedă prejudiciul, considerăm că în acest plan vătămarea adusă mediului este suficientă pentru a deschide dreptul la reparație, chiar dacă nu a adus cu sine și un prejudiciu, evident în temeiul unui regim juridic specific, altul decît cel al răspunderii civile privit separat. În această ordine de idei, subliniem că dauna de mediu, pentru a fi considerată, nu necesită neapărat apariția unui daune civile, deoarece deja prezintă importanță în plan de lezare de interese, chiar și la existența ei separată de dauna civilă [3, p. 97]. În cazul prejudiciului ecologic, pentru ca acesta să genereze dreptul la acțiune, pe lângă elementul daunei de mediu trebuie să conțină și elementul prejudiciului civil (daunei civile), susceptibil de reparare, cu aplicarea normelor răspunderii civile completate uneori de unele norme specifice dreptului mediului.

• **Conținutul patrimonial.** Este de remarcat faptul că atunci cînd se aduce o vătămare componentelor mediului natural, interesul lezat, dar și întinderea prejudiciului suportat se limitează doar la caracterul patrimonial. Deși aspectul unui mediu degradat poate constitui și sursa unor suferințe de ordin moral aduse persoanei, chiar admitînd ipoteza în care această degradare o afectează direct, considerăm că sîntem în prezența unui prejudiciu ecologic, și nu a unei daune de

mediu, deoarece primul reprezintă consecința daunei de mediu asupra persoanei. Pentru concretizare, amintim că elementele naturale nu suferă din punct de vedere moral. În sens opus, afirmăm că, în funcție de conținutul său economic, prejudiciul ecologic are atît un caracter patrimonial, deoarece vizează bunurile sale, cît și un caracter personal nepatrimonial, din punctul de vedere al atingerilor aduse sănătății omului. Cu atît mai mult, prejudiciul ecologic sub aspect patrimonial poate fi alcătuit din prejudiciul efectiv și venitul ratat, ceea ce nu este specific și daunei de mediu.

• **Subiectul titular al dreptului patrimonial de mediu.** Dauna de mediu se delimitează de prejudiciul ecologic și atunci cînd se pune în discuție subiectul titular al "dreptului patrimonial de mediu". Astfel, ținînd cont de faptul că dauna de mediu constituie rezultatul atingerilor aduse direct factorilor naturali ce formează patrimoniul colectiv, doar statul ca titular al acestui drept poate impune o anumită conduită, poate sancționa sau cere repararea prejudiciilor aduse mediului. În cazul prejudiciului ecologic, titularul dreptului patrimonial de mediu este persoana privită individual ca titular de drepturi și obligații. Beneficiind de acest drept, particularul poate să-și exercite prerogativele dreptului de proprietate asupra acestor bunuri în mod exclusiv în limitele stabilite de lege, precum și dreptul de creanță asupra lor. În cazul în care i s-a adus o atingere acestor categorii de bunuri ce comportă o consecință ulterioară asupra sănătății proprietarului, doar acesta poate să-și exercite dreptul la acțiune reparatorie în baza dreptului său de creanță. Evident, și atunci cînd persoana privită individual nu este proprietarul bunului de mediu, dar este ținta efectului negativ al daunei de mediu emis din direcția bunului de mediu ce aparține statului, de asemenea are drept la acțiune, dar fără îndoială obiectul acesteia

este prejudiciul ecologic, și nu dauna de mediu, fiindcă doar persoana este victima unei daune de mediu individuale (prejudiciul ecologic).

• **Certitudinea existenței actuale sau viitoare.** Având în considerare condiția certitudinii prejudiciului cerută pentru angajarea răspunderii civile delictuale, în condițiile actuale putem afirma că aceasta tinde să traseze o linie de demarcare între dauna de mediu și prejudiciul ecologic. Evident, având în vedere că prejudiciul reprezintă duna cuantificabilă în cost care marchează efectul final al oricăror încălcări, pentru a deschide dreptul la reparație, acesta trebuie să-și facă vizibilă existența sa actuală și viitoare, precum și posibilitățile de evaluare, chiar dacă se produce ulterior.

În privința daunei de mediu care poate manifesta repercusiuni asupra sănătății persoanei, pragul de la care poate interveni răspunderea reparatorie necesită o altfel de abordare, bazată pe repararea daunei aduse mediului în faza în care nu a generat un prejudiciu ecologic, acesta din urmă neexistând la moment, iar în vederea probabilității producerii în viitor nu există certitudine. În acest caz trebuie să ținem cont de faptul că majoritatea acțiunilor cauzatoare de daune mediului nu presupun prezența imediată a daunei sau posibilitatea determinării mării integrale a acesteia [3, p. 99]. Această opinie, de fapt, răstoarnă poziția doctrinei mai vechi care susținea că pentru daunele incerte și eventuale, adică acelea care se pot produce în viitor, nu se poate cere despăgubire. Actualmente însă, doctrina a devenit mai flexibilă, apreciind că un prejudiciu care nu s-a realizat poate justifica condamnarea actuală, dacă realizarea lui în viitor este certă [12].

În materie de mediu, mergând ceva mai departe, potrivit unor studii recente asupra riscurilor de daune viitoare, s-a ajuns la con-

cluzia posibilității admiterii ca fundament al unei acțiuni, riscurile plauzibile ori incerte de daune viitoare grave ori ireversibile, care nu ar fi, ori foarte dificil reparabile [10, p. 22]. Urmînd această constatare, putem insista asupra aplicării normelor răspunderii reparatorii în faza în care s-a adus o atingere factorilor de mediu, iar dauna încă nu este certă, dar în eventualitate ar putea să se producă în viitor, cu toate că în acest sens nu se poate aduce probe pertinente.

• **Momentul constatării.** După particularitățile pe care le comportă dauna de mediu în raport cu prejudiciul ecologic, momentul constatării efectului negativ este diferit. Așa cum am menționat anterior, dauna de mediu precede prejudiciul ecologic, prima este o condiție necesară secundului. Din acest considerent, și momentul constatării este diferit, urmînd o consecutivitate firească.

Abordînd problema sub un alt aspect, anume sub cel al perioadei ce se impune între faptă și rezultatul vătămător, de asemenea sesizăm o diferență. Avînd în vedere că prejudiciul ecologic reprezintă rezultatul atingerii aduse factorilor de mediu, în calitate de intermediari ai acestor efecte, iar persoana are contact direct cu bunurile sale de mediu, respectiv și perioada dintre declanșarea actului poluator și efectul resimțit este mult mai mică, în comparație cu perioada dintre lezarea mediului și efectele resimțite de colectivitatea umană, care ar sugera autorităților de mediu să întreprindă măsuri de constatare a daunei de mediu.

• **Regimul juridic aplicabil în materie de reparație.** În condițiile în care dauna de mediu și prejudiciul ecologic cunosc particularități diferite de constatare, manifestare, direcții de acțiune, interese lezate, astăzi se impune și o reglementare diferențiată a regimurilor juridice aplicabile în materia de răspundere reparatorie. Totodată, pornind

de la similitudinile identificate între prejudiciul „civil” și prejudiciul ecologic în planul intereselor la care atentează, dar și al conținutului lor, normele ce necesită a fi aplicate în vederea garantării victimei unei reparații eficiente și repunerii în situația anterioară survenirii prejudiciului sînt comune, aparținînd răspunderii civile, adaptate și coraborate în anumite împrejurări specifice cu unele norme ce aparțin ramurii dreptului mediului.

În ce privește dauna de mediu, regimul juridic aplicabil în materie de reparație necesită o cu totul altă construcție, ținînd-se cont de interesul apărut, obiectul de atentare, subiecții cu drept de acțiune, posibilitățile de recuperare. Prin urmare, în contextul acestor realități se impune o revizuire a cadrului normativ, în vederea reconsiderării direcțiilor de reglementare în favoarea elaborării unei legi speciale care să reglementeze nemijlocit modul de reparație a daunei aduse mediului.

Concluzii. Din punct de vedere conceptual, noțiunile „daună de mediu” și „prejudiciu ecologic” în condițiile actuale necesită o delimitare clară, iar prin urmare și o abordare distinctă ulterior încorporării acestora în regimuri diferite ale răspunderii, care se vor susține reciproc în calea îndeplinirii marelui misiunii de a garanta repararea daunelor aduse mediului direct și, respectiv, prejudiciilor aduse persoanei și bunurilor sale.

Astfel, prin sinteza celor analizate mai sus, definim **dauna de mediu** ca vătămare directă a mediului, independent de repercusiunile sale asupra persoanei, și **prejudiciul ecologic** ca daună adusă indirect persoanei și bunurilor sale prin intermediul mediului degradat.

Recenzent:
Andrei GUȘTIUC,
doctor în drept,
conferențiar universitar

Referințe bibliografice

1. Directiva 2004/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 aprilie 2004 privind responsabilitatea în ceea ce privește prevenirea și repararea daunelor aduse mediului. *Journal officiel* no L 143 du 4/30/2004.

2. Ordonanța de urgență a României nr. 195 din 22.12.2005 privind protecția mediului. În: *Monitorul Oficial al României*, 31.01.2006, nr. 88.

3. I. Trofimov, G. Ardelean, A. Crețu. *Dreptul mediului*. Chișinău: Tipografia „Bons Offices”, 2015.

4. R. Drago. *Travaux de l'association H. Capitan. La protection du voisinage et de l'environnement*. Paris, 1979.

5. Adihanov. *Dreptul ecologic*. Curs de lecții. Barnaul, 2006.

6. V. S. Bădescu. *Dreptul mediului, sisteme de management de mediu*. București: Editura C.H. Back, 2011.

7. Doina Anghel. *Răspunderea juridică privitoare la protecția mediului*. Privire specială asupra răspunderii civile. București: Universul juridic, 2010.

8. M. Duțu. *Considerații în legătură cu delimitarea și corelarea sistemelor (regimurilor) juridice de prevenire și reparare a daunelor ecologice în dreptul român*. În: *Revista Dreptul*, nr. 3/2013.

9. M. Duțu. *Repararea prejudiciului ecologic în condițiile Codului civil*. În: *Pandectele române*, nr. 6/2014.

10. M. Duțu. *Un nou model de responsabilitate: răspunderea pentru viitor. Perspectiva de mediu*. În: *Pandectele române*, nr. 8/2014.

11. G. Vințanu. *Prejudiciul. Element al răspunderii civile în dreptul român și comparat*. Rezumatul tezei de doctor. <http://www.unibuc.ro/studies/Doctorate2012Ianuarie/CasemindraGabriela> (vizitat la 16.10.2015).

12. Oana Gligan. *Pierderea unei șanse privită prin prisma condițiilor răspunderii civile*. <https://dreptmd.wordpress.com/2015/02/08/> (vizitat la 22.10.2015).

UNELE COSIDERENTE REFERITOARE LA PARTICULARITĂȚILE ORDINII DE DREPT LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

Mariana ROBEA,

doctorandă, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

SUMMARY

Today, the European Union is a political and economic construction that was reached after several decades of integration efforts. The EU institutions were able to create and preserve the rule of law within the European commonality, serving as a benchmark for its citizens. EU institutions functioning must be permanently ensured, which are basing tools of modeling a large consensus on common values and norms within community block.

Keywords: European Union, federalism, European Law, European Treaty, European Convention on Human Rights, European Law principle, legal order

REZUMAT

Uniunea Europeană este astăzi o construcție politică și economică la care s-a ajuns după mai multe decenii de eforturi de integrare susținute. Instituțiile Uniunii Europene au reușit să creeze și să conserve ordinea de drept în interiorul comunității europene, servind ca punct de referință pentru cetățenii săi. Funcționarea instituțiilor UE trebuie asigurată permanent, acestea fiind instrumente de bază ale modelării unui consens majoritar asupra valorilor și normelor comune din interiorul blocului comunitar.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană, federalism, drept comunitar, tratat comunitar, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, principiu de drept comunitar, ordine de drept

Motivația abordării temei. Prin tema abordată intenționăm să supunem atenției doctrinei juridice problema complexă a apariției unei noi tipologii juridice, și anume tipul dreptului Uniunii Europene, denumit și *dreptul comunitar*. Articolul dorește a răspunde întrebării: este dreptul Uniunii Europene un nou tip de drept, cu determinații calitative specifice?

În prezent, sîntem martorii unor fascinante provocări în ceea ce privește Uniunea Europeană – se discută despre integrarea într-o ordine juridică supraetnatizată, despre rarcordarea la interese supranaționale, despre reconfigurarea suveranității, despre împletirea valorilor naționale cu cele ale Uniunii Europene și despre armonizarea legislației.

La început de secol XXI, într-un moment în care Uniunea Europeană traversează o controversată criză financiară, luptînd pentru o intensificare a integrării politice, apare întrebarea dacă Europa devine

ne din ce în ce mai unită din punct de vedere cultural, social și juridic, iar identitatea sa europeană e tot mai evidentă. Crearea unei Europe unite ridică o problemă delicată – compatibilitatea dintre valorile naționale și cele ale Uniunii Europene. Cele douăzeci și opt de state-membre ale Uniunii Europene sînt amenințate de procesul „de-naționalizării” și pierderii identității naționale în dauna celei europene, astfel că ne întrebăm, totodată, dacă popoarele Europei sînt pregătite să renunțe la elementele lor de specificitate și să îmbrățișeze „unitatea în diversitate”.

Poate oare dreptul comunitar, caracterizat de multilingvism și multijuridism, să fie considerat un nou tip de drept, apărut în panorama sistemelor de drept ale lumii?

Aspecte privind ordinea de drept și justiția. Justiția este idealul intangibil al dreptului, ultima și cea mai înaltă expresie a acestuia. Astfel, vorbind despre ordinea de drept,